

ИНТЕРВЮ С ПРОФ. ДЕЙВИД РЕЙНОЛДС
ПРЕПОДАВАТЕЛ ПО ИСТОРИЯ НА МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОТНОШЕНИЯ,
УНИВЕРСИТЕТ В КЕЙМБРИДЖ

- *Проф. Рейнолдс, на какъв фон се провежда Ялтенската конференция от гледна точка на британската делегация?*
- Мисля, че за британците е било от особено значение това, че съюзниците са се приближавали към разгрома на Германия и края на войната в Европа. Това вече е било ясно. Британският министър-председател Чърчил е искал да изгради разбирателство със Сталин за последните няколко месеца от войната, както и да обмислят бъдещето на Европа и на целия свят в следвоенния период. Никой от тези лидери не си е представял, че това е последния път когато тримата се срещат. Те не знаят, че през април Рузвелт ще умре. И въпреки, че ние днес смятаме Ялтенската конференция за нещо крайно, финално, определено, аз мисля, че за Чърчил, както и за Рузвелт, тя е била част от продължаващи отношения със Съветския съюз, които те са се надявали, че ще продължат и в мирно време.

- *Какъв е бил фокусът на преговорите за британската делегация? Какво е искал Чърчил да постигне на Ялтенската конференция?*
- Чърчил много добре си е давал сметка, че Червената армия е фактор в Европа. Това е резултат от съветската офанзива през лятото на 1944 година, с която те стигат Полша и, разбира се, през есента навлизат в Румъния и България. Чърчил приема, че Съветският съюз ще бъде сила в Източна Европа. Това, което той е искал да направи, е да предотврати в тази ситуация да се създаде, наречете го – затворен съветски блок, и че ще има в някаква степен откритост и контакт със Запада. Страната, за която той е бил особено загрижен, е Полша защото Великобритания влиза във войната заради Полша през 1939 година. Това била онази повратна точка, след която британците спират да се опитват да умиротворят нацистка Германия и всъщност решават да се изправят срещу експанзията на Хитлер. Така че, Чърчил е имал много силна нагласа да постигне възможно най-доброто решение за поляците като се има предвид, че те са под съветски контрол и влияние. Другото нещо, което той е искал да направи, е да избегне постигането на такова решение за Германия, което, според него, би създавало същите проблеми, които възникват след Първата световна война, а по-точно – германското желание за отмъщение. Така че Чърчил е искал да смегчи, да намали исканията на Сталин за големи репарации и за твърдо, много твърдо отношение към германците защото той е смятал, че това е непродуктивно. Не защото той е бил приятелски настроен спрямо германците или особено привързан към тях. Той просто е смятал, че това ще създаде нови проблеми в бъдеще. Така че, аз мисля, че тези два въпроса – Полша и Германия, са били централни за Чърчил когато той отива в Ялта.

- *Каква е логиката на дипломатическата позиция на британската делегация на конференцията? Някои казват, че британците са били активна страна що се отнася до разделянето на Германия на няколко държави.*
- Британската позиция не е била толкова крайна, колкото е била позицията на Сталин и Рузвелт спрямо Германия към онзи момент. Чърчил е смятал, че в идеалния вариант Германия би трябвало да е разделена на по-малки части. Но той не е искал да види едно връщане към онази Германия, която съществува в средата на 19-ти век, преди обединението от Бисмарк. Той особено се е безпокоял от онова, което той нарича „прусашки милитаризъм“ - традицията на милитаризъм и експанзионизъм, която той е мислел, че е вкоренена в Прусия още от 17-ти век. Това, което той е искал да направи, е да укроти, да направи Германия по-малко войнствен и повече демократичен тип страна. Той не е искал тя да бъде разчупена до степен на властови вакуум. И същото

британците са тези, които, например, настояват Франция да получи окупационна зона в Германия, противно на желанията на Рузвелт и Сталин или противно на техните предпочитания. Защото Чърчил също така иска да създаде баланс на силите в Европа след войната. Той не иска една раздробена Германия, една силна Русия и вероятно – една Америка, която се връща към своя изолационизъм. Защото, спомнете си, че сред хората, които са преживели Първата световна война и нейните последици съществуват силни опасения, че американците може отново да станат изолационисти. Днес знаем, че това не се случва, но в Ялта никой не го е приемал за сигурно. Така че, възстановяването на Франция и да не бъде раздробена Германия на малки части – това са два свързани аспекта, що се отнася до подхода на британската дипломация в Ялта.

- *Какво е било отношението на Великобритания към създаването на Организацията на обединените нации?*
- Британците подкрепят Обединените нации. Мисля, че те не показват онази степен на ангажираност или онази силна загриженост, която има президента Рузвелт. Рузвелт силно е вярвал в онова, което, както казват в американския Държавен департамент, е вторият шанс на Америка за интернационализъм. С други думи, те имат шанс след Първата световна война с Лигата на нациите – мечтата на Уудро Уилсън. Американският сенат отхвърля това. Рузвелт иска да е сигурен, че този път САЩ ще са част от новата версия на Лигата на нациите, на речен Обединените нации. И той иска да е сигурен, че Съветският съюз също ще бъде част от това. Британците са съгласни с това, но те не залагат на това чак толкова, колкото залага Рузвелт на ООН, на неговата структура и на неговото бъдеще. Това е част от тъканта на сигурността. Това е част от начина да бъде задържан в едно цяло Големият алианс. Но британците, и Чърчил в частност, мислят в по-политически термини по-скоро за отношенията между тези страни отколкото за една по-голяма структура.
- *Каква е визията на Великобритания за бъдещето на Европа? Знаем, че (ако не греша 6 месеца преди Ялтенската конференция) Чърчил и Сталин се срещат и е имало един вид преговори, съглашение между тях за влиянието в страните на Балканите и в Източна Европа.*
- Причината Чърчил да отиде в Москва през октомври 1944 година, когато той предлага така нареченото „споразумение за процентите“, е пряк резултат от впечатляващите победи на Червената Армия през лятото и есента на 1944 г. Той е виждал, че по-голямата част от Източна Европа ще попадне под съветско влияние. Той не е знаел колко ще продължи това и кои територии ще обхване. Но той е искал да опита да постигне споразумение за приоритетите, които ще има всяка страна. И в частност, Чърчил е искал да си гарантира, че британските интереси в Гърция ще бъдат зачетени. В „споразумението за процентите“ той поставя цифрата „90%“. Той също признава, че Съветите ще имат приоритет и непосредствени интереси в Румъния, които ще са 90% и – до голяма степен, в България. Първоначалната цифра, която той предлага е 75% на 25% (75% за Съветите). Страните, които имат за него значение, са Гърция и Югославия. Чърчил приема, че по-голямата част от Източна Европа ще бъде сфера на съветско влияние, но той очертава районите, които имат значение за Великобритания и също така се опитва да каже: вижте, това няма да е изцяло под съветски контрол. Във всеки случай, ние искаме да осигурим по един или друг начин, че тези страни ще са отворени и ще имат достъп до външния свят. Какво е имал предвид той с тези проценти – никой не знае със сигурност. Дори външният министър Антъни Идън не разбира какво е имал предвид Чърчил. Но поне това е начин да каже посредством числа: Вижте, вие може да имате по-голямо влияние в тази страна, а ние да имаме влияние в тази страна. Чърчил е бил старомоден и е използвал баланс на силите. Той е мислил в тези термини, докато американците много повече не са харесвали идеята за

сферите на влияние и разделянето на отговорностите. Рузвелт не е участвал в правенето на договорки за Източна Европа.

- *Защо Чърчил говори за „желязна завеса“? Каква е причината за това?*
- Терминът „желязната завеса“ добива международна известност през март 1946 година след края на войната когато Чърчил произнася своята известна реч във Фултън, Мисури в Съединените щати. Но фактически той използва думи като „желязна завеса“, „железен екран“, „желязно покривало“ още след Ялта. Това, което той се опитва да каже, е че наметало, екран, завеса подо над Източна Европа. Когато той започва да чувства, че Сталин не изпълнява съглашенията, постигнати в Ялта, и в частност – за Полша (през март 1945 г. британците започват да усещат, че не знаят какво става в Полша), фактически днес ние знаем, че Сталин репресираща по-голямата част от некомунистическата опозиция. “Желязната завеса”, „железния екран“ - това е идеята, че ние губим всякаква представа за това какво става в Източна Европа. Започва едно разделение на Европа, което Чърчил чрез споразумението за процентите и по времето на Ялта – се опитва да избегне. Мисля, че той се опитва да предаде това послание. Това е онова усещание за Европа, че тя няма да е отворена и обединена така както той се е надявал по време на дипломатията през последните месеци на войната.